

Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarni pedagogik-psixologik tashxis qilish

Mallayeva Dilrabo Ahmadovna

Ramazonova Rushana Rafiq qizi

*Abdulla Qodiriy nomidagi JDPU pedagogika va psexologiya fakulteti maxsus pedagogika:
logopediya yo'nalishi*

Anatatsiya: Bugungi maqolamizda Maktabgacha yoshdagi bolalar pedagogikasi — pedagogikaning maktabgacha yoshdagi bolalarga tarbiya berish hamda ularning shaxsiyatini shakllantirish qonuniyatlari, tamoyillari, vositalari, shakl, usul va metodlari Maktabgacha yoshdagi bolalar pedagogikasi, bola psixologiyasi, yosh anatomiyasi va fiziologiyasi, tibbiyot, gigiyena, shuningdek, tilshunoslik, nafasat tarbiyasi, axloq fanlari bilan uzviy bog'ligi haqida yoritib berilgan

Kalit so'zlar: Pedagogik tekshiruvlar, Maktabgacha yoshdagi bolalar, Intelektual rivojlanishini; Ishtimoiy moslashuvchanligi; Emotsional holati; O'zini tutish xususiyatlarini; Yaratuvchanlik va kommunikativ qobiliyatlari baholanadi

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar pedagogikasi — pedagogikaning maktabgacha yoshdagi bolalarga tarbiya berish hamda ularning shaxsiyatini shakllantirish qonuniyatlari, tamoyillari, vositalari, shakl, usul va metodlarini o'rganuvchi sohasi. Maktabgacha yoshdagi bolalar pedagogikasi, bola psixologiyasi, yosh anatomiyasi va fiziologiyasi, tibbiyot, gigiyena, shuningdek, tilshunoslik, nafasat tarbiyasi, axloq fanlari bilan uzviy bog'liq. Maktabgacha ta'lim bosqichi uzluksiz ta'limning eng muhim, mas'uliyatli, bola tarbiyasi va ta'lim olishi poydevori, asoslari shakllanadigan bosqichidir. Bolalarning rivojlanish davrida pedagogik tekshiruvlar o'tgazish, ularni individual xususiyatlarini, ijtimoiy imotsional va intellektual rivojlanishini baholashda muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalar, ayniqsa o'qish va o'rganishning dastlabki bosqichlarida pedagogik-psixologik yordamga muhtoj bo'lishadi. Ushbu maqolada, maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarni pedagogik-psixologik tekshirish uchun qanday materiallar tayyorlash lozimligi haqida so'z yuritimiz.

Maktabgacha ta'limning asosiy vazifalari bolalarni xalqning boy milliy, madaniy, tarixiy me'rosi va ma'naviy-axloqiy an'analari ruhida tarbiyalash, bolalarda milliy vatanparvarlik hislarini shakllantirish, maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish ehtiyojini, o'qishga intilish moyilliklarini shakllantirib, ularni muntazam ravishda ta'lim jarayoniga tayyorlash, bolalarning tafakkurini rivojlantirish, o'zining fikrini mustaqil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish, bolalarning jismoniy va ruhiy sog'ligini ta'minlashdan iborat. Bu bosqichda bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash masalasi eng dolzarb masalalardan sanaladi. Aynan shuni e'tiborga olgan holda bugungi kunda mamlakatimizda maktabgacha ta'lim sohasida, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash sohasida

tub o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash o'zining bir qator me'zonlariga ega.

Bu jarayonda bolalarni jismoniy, aqliy, ruhiy, irodaviy va ma'naviy jihatdan maktabga tayyorlash ularning maktab ta'limida zo'riqmasligi, ta'limning uzluksizligi va samaradorligini ta'minlovchi asoslardandir.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonini takomillashtirishda bo'lajak pedagoglarning ilmiy va uslubiy ta'minlanganligi, uning kasbiy tayyorgarligi asosiy masalalardan sanaladi. Ayniqsa, bolalarning jismoniy xususiyatlari, antropometrik ko'rsatkichlari, aqliy-irodaviy jihatlari, ruhan maktabga tayyorligi ularning intellektual va jismoniy jihatdan maktab ta'limiga moslashishi, fanlarni zo'riqishlarsiz o'zlashtirishida ahamiyatli sanaladi.

Pedagogik-psixologik tekshiruvlar bolalarning rivojlanishini tahlil qilish va ular uchun mos o'quv rejalarini ishlab chiqishda muhim vositadir. Bu tekshiruvlar orqali bolalarning: Intellektual rivojlanishini, Ishtimoiy moslashuvchanligi, Emotsional holati, O'zini tutish xususiyatlarini, Yaratuvchanlik va kommunikativ qobiliyatlari baholanadi.

Bunday tekshiruvlar bolalar bilan individual ishlashni yo'lga qo'yishda ular uchun eng yaxshi pedagogik eng yaxshi metodlarni tanlashda yordam beradi. Bolalarni maktabga tayyorlashda bu boradagi metodik bilimlarga tayanish, aniq tizim va ketma-ketlikka asoslanish muhim ahamiyatga ega.

Maktabgacha ta'lim bolaning sog'lom, har tomonlama kamol topib shakllanishni ta'minlaydi, unda o'qishga intilish hissini uyg'otadi, uni muntazam ta'lim olishga tayyorlaydi. Maktabgacha ta'lim bola 6-7 yoshga yetgunicha davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotarida hamda oilalarda amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim maqsadi va vazifalarini ro'yobga chiqarishda mahallalar, jamoat va xayriya tashkilotlari, xalqaro fondlar faol ishtirok etadi.

Maktabgacha ta'limni rivojlantirish uchun quyidagilarni amalga oshirish lozim bo'ladi:

- malakali tarbiyachi va pedagog kadrlarni ustuvor ravishda tayyorlash;
 - maktabgacha ta'limning samarali psixologik-pedagogik uslublarini izlash va joriy etish;
 - bolalarni oilada tarbiyalashni tashkiliy, psixologik, pedagogik va uslubiy jihatdan ta'minlash;
 - zamonaviy o'quv-uslubiy qo'llanmalar, texnik vositalar, o'yinchoqlar va o'yinlar yaratish hamda ularni ishlab chiqarish;
 - maktabgacha yoshdagi bolalarni xalqning boy madaniy-tarixiy me'rosi va umumbashariy qadriyatlar asosida ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash uchun shart-sharoitlar yaratish;
 - maktabgacha ta'lim tashkilotlarning har xil turlari uchun turli variantlardagi dasturlarni tanlab olish, maktabgacha ta'limning barcha masalalari bo'yicha malakali konsultatsiya xizmati ko'rsatish imkoniyatini yaratish;
 - maktabgacha ta'lim va sog'lomlashtirish tashkilotlari tarmog'ini qo'llab quvvatlash va rivojlantirish mexanizmini ishlab chiqish kabi vazifalarni maqsad qilib qo'yadi.
- Maktabgacha ta'limning asosiy vazifalari quyidagilar deb belgilanadi:
- bolalarni xalqning boy milliy, madaniy tarixiy me'rosi va umumbashariy qadriyatlar asosida aqliy va ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash;
 - bolalarda milliy g'urur, vatanparvarlik hislarini shakllantirish;
 - maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish ehtiyojini, o'qishga intilish mayllarini shakllantirib, ularni muntazam ravishdagi ta'lim jarayoniga tayyorlash;

- bolalarning tafakkurini rivojlantirish, uzining fikrini mustakil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish;

- bolalarning jismoniy va ruhiy sog'ligini ta'minlash kabilarni o'z oldiga maqsad qilib belgilaydi.

Bolaning maktabda muvaffaqiyatli o'qishi ko'p jihatdan ularning maktabga tayyorgarlik darajalariga bog'liq. Bolaning maktabda o'qishga tayyorligi quyidagilarni o'z ichiga oladi.

Idrok. Kichik maktab yoshidagi bolalar idrokining o'tkirligi softligi bilan farq qiladilar. O'quvchilarning idroki o'ziga xos bilimga tomoshabin tariqasida berilganlik bilan farq qiladi.

Diqqat. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilar diqqatining asosiy hususiyatlari ixtiyoriy zaifligidadir. Kichik maktab yoshida diqqatni iroda kuchi bilan moslash va uni boshqarish imkoniyati cheklangan bo'ladi.

Xotira. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda xotira ta'limining ta'siri bilan ikki yo'nalishda rivojlanadi. So'z mantiq xotirasining va ma'nosiga tushunib esda olib qolishning roli va uning salmog'i kuchayadi, tartibga solish imkoniyatlariga bo'ladi. Birinchi signal sistemasining faoliyatining nisbatan ustunligi tufayli kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda so'z mantiq xotirasi deb atalgan xotiraga qaraganda ko'rgazmali-obrazli xotira ko'proq rivojlangan bo'ladi.

Xulosa

Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarni pedagogik-psixologik tekshirish uchun materiallar tayyorlash, ular uchun individual yondashuvni yaratishda va rivojlanishlarini to'g'ri yo'naltirishda katta ahamiyatga ega. To'g'ri va samarali materiallar yordamida bolalarning pedagogik-psixologik ehtiyojlariga javob berish, ularni ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga hissa qo'shish mumkin. Shuningdek, pedagoglar va psixologlar bolalarga mos yondashuvlarni ishlab chiqishga va ularning salomatligi, rivojlanishi uchun zarur yordamni taqdim etish imkoniga ega bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar.p0

1 Психология развития. Педагогическая психология. З.Т.НИШАНОВА, Н.Г.КАЙВЛОВА, Д.У.АБДУЛЛАЕВА, М.Х.ХОЛНАЗАРОВА Издательство «Национальное общество философов Узбекистана» ТАШКЕНТ - 2018

2-Психология онтогенеза Е, Газиев, г.Ташкент «НИФ МСХ» 2020г.

3-Давлетшин М.Г. Психология современного школьного учителя. «Педагогика и психология» (научно-популярная серия – Т., ТДПУ им. Низами, 1999/1).

4.5КиМаэБа, Т.Ю. (2022). ОНЛИАВНН МУНОСАЕАТЛАР^АгН ЕероНАЛИАUiyВНННг Н^СТНМОНН ПСННОЛЮорНК ОМНЛЛАРН. Наука и инновации, 1(В3), 428-431.

5. Ораловна Ю.Г. (2022). Социально-психологические проблемы отчуждения. ЕВРОПЕЙСКИЙ ЖУРНАЛ ИННОВАЦИЙ В НЕФОРМАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ, 2(4), 204-206.